

Inkomsten van gemeenten

Aan welke knoppen kan de gemeenteraad draaien?

Raadsledencongres 's Hertogenbosch

20 januari 2018

Gijs Oskam VNG/Gemeentefinanciën

Programma

- Inkomsten van gemeenten
 - Eigen inkomsten
 - Uitkeringen van het Rijk
 - Specifieke uitkeringen
 - Algemene uitkering
 - Integratieuitkering Sociaal Domein
 - Decentralisatieuitkeringen
- Toekomstige ontwikkelingen

Inkomsten van gemeenten

Inkomsten gemeenten 2017: totaal € 57 miljard

Algemene Uitkering
16 mld

Integratieuitkering
Sociaal Domein
10 mld

Decentralisatie-
uitkeringen 2 mld

Gemeentefonds
(Rijk)

Specifieke uitkeringen
7 mld

Spec. Uitkeringen
(Rijk)

Belastingen
5 mld

Leges/heffingen
4 mld

Grondexploitatie
3 mld

Overige eigen middelen
7 mld

Onttrekkingen reserves
2 mld

Eigen inkomsten

Inkomsten per inwoner 2017

Euro per inwoner (Nederland en een voorbeeldgemeente)

Onderdeel	Nederland	Nissewaard
Alg. uitkering	909	875
Integratieuitkering Sociaal Domein	563	632
Decentralisatie uitkeringen	124	138
Specifieke uitkeringen	360	407
OZB	222	175
Riool- en afvalstoffenheffing	215	215
Overige belastingen	30	11
Overige inkomsten	727	307

Eigen inkomsten van gemeenten

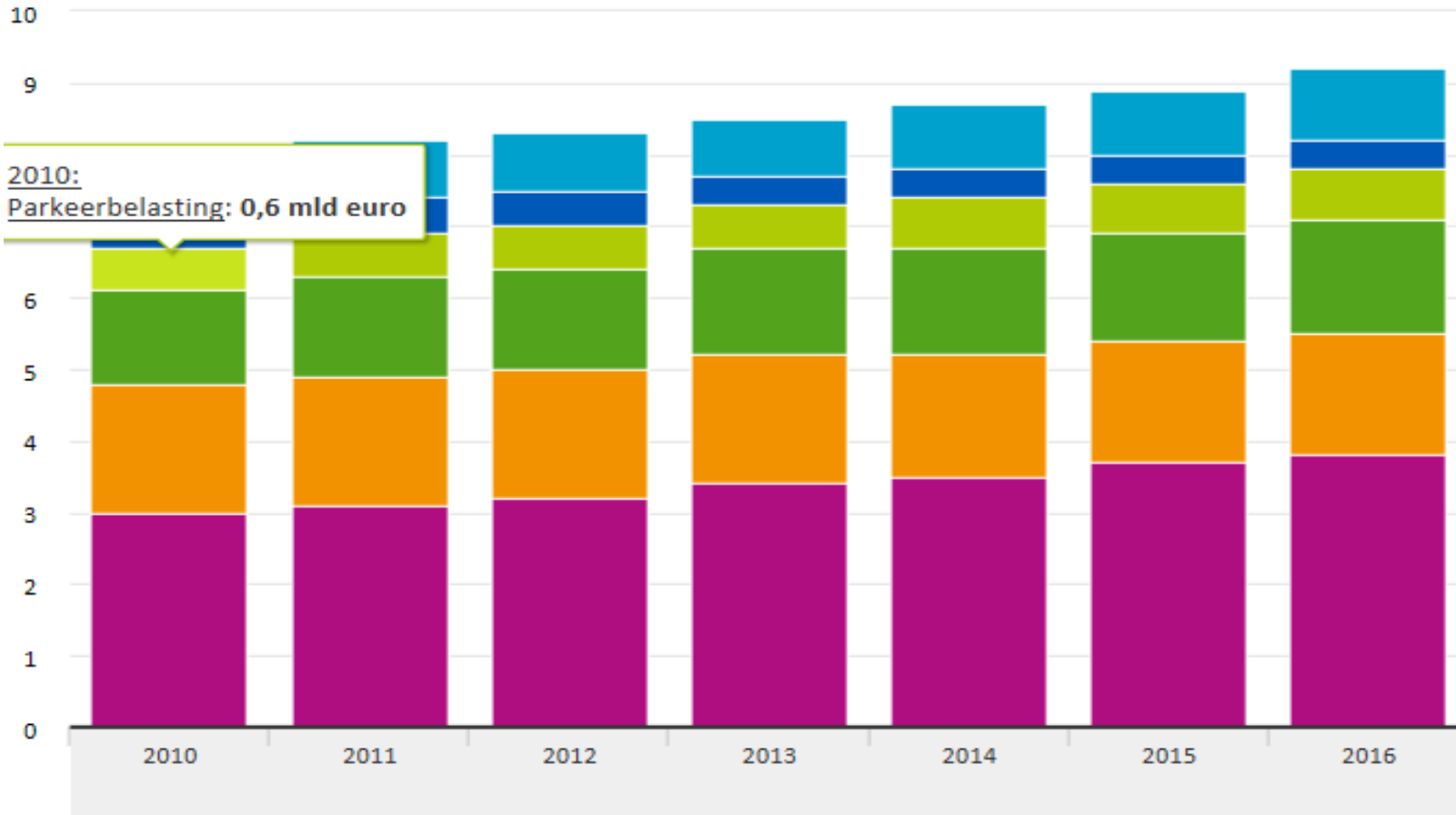
Gemeentelijke heffingen

- Belastingen (bijv. OZB, toeristenbelasting):
 - Opbrengst 2017 ca. € 5,0 mrd
 - Heffen alleen op basis van de wet
 - Opbrengsten zijn algemeen dekkingsmiddel
- Retributies (bijv. rioolrecht, bouwleges)
 - Opbrengst 2017 ca. € 4, mrd
 - Gekoppeld aan tegenprestatie, opbrengsten niet vrij aanwendbaar
 - Tarieven maximaal kostendekkend

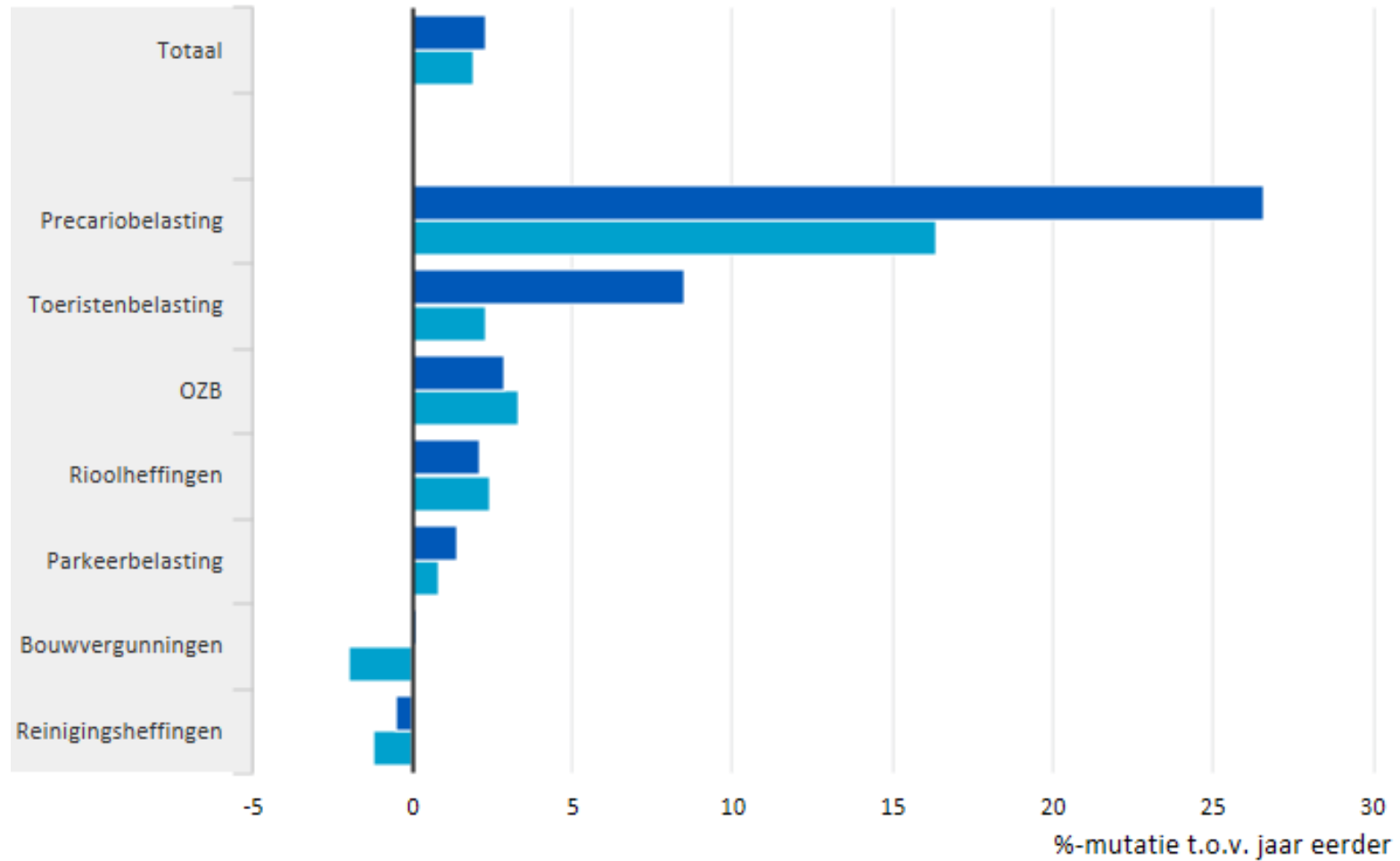
Opbouw gemeentelijke heffingen

mld euro

- Overige heffingen
- Bouwvergunningen
- Parkeerbelasting
- Rioolheffingen
- Reinigingsheffingen
- OZB

Groei heffingen van 2015 op 2016 (%)

■ 2016 ■ 2015

Woonlasten Arnhem vs. Nederland

Woonlasten meerpersoonshuishouden euro 768 Arnhem 2017	723 Nederland	Woonlasten éénpersoonshuishouden euro 704 Arnhem 2017	644 Nederland
OZB tarief woningen 2017		Arnhem 0,1999 %	Nederland 0,1237 %
OZB tarief eigenaar niet-woning 0,5674 % Arnhem 2017	0,2674 % Nederland	OZB tarief gebruiker niet-woning 0,1891 % Arnhem 2017	0,2019 % Nederland
Reinigingsheffing meerpersoonshuishouden euro 246 Arnhem 2017	260 Nederland	Reinigingsheffing éénpersoonshuishouden euro 182 Arnhem 2017	200 Nederland
Rioolheffing meerpersoonshuishouden euro 171 Arnhem 2017	189 Nederland	Rioolheffing éénpersoonshuishouden euro 171 Arnhem 2017	177 Nederland

Kijk eens op waarstaatjegemeente.nl

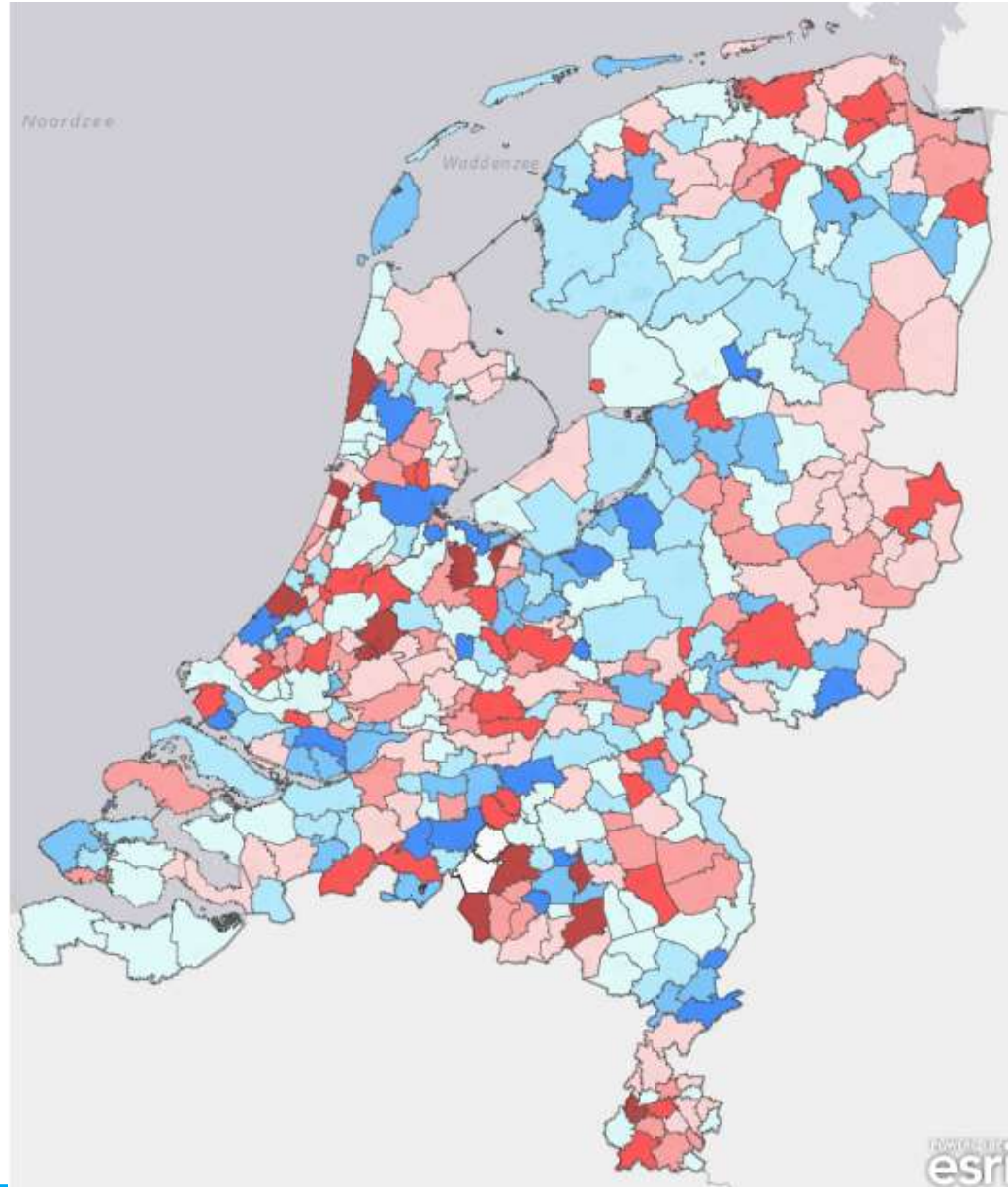

Woonlasten meerpersoonshh. 2017

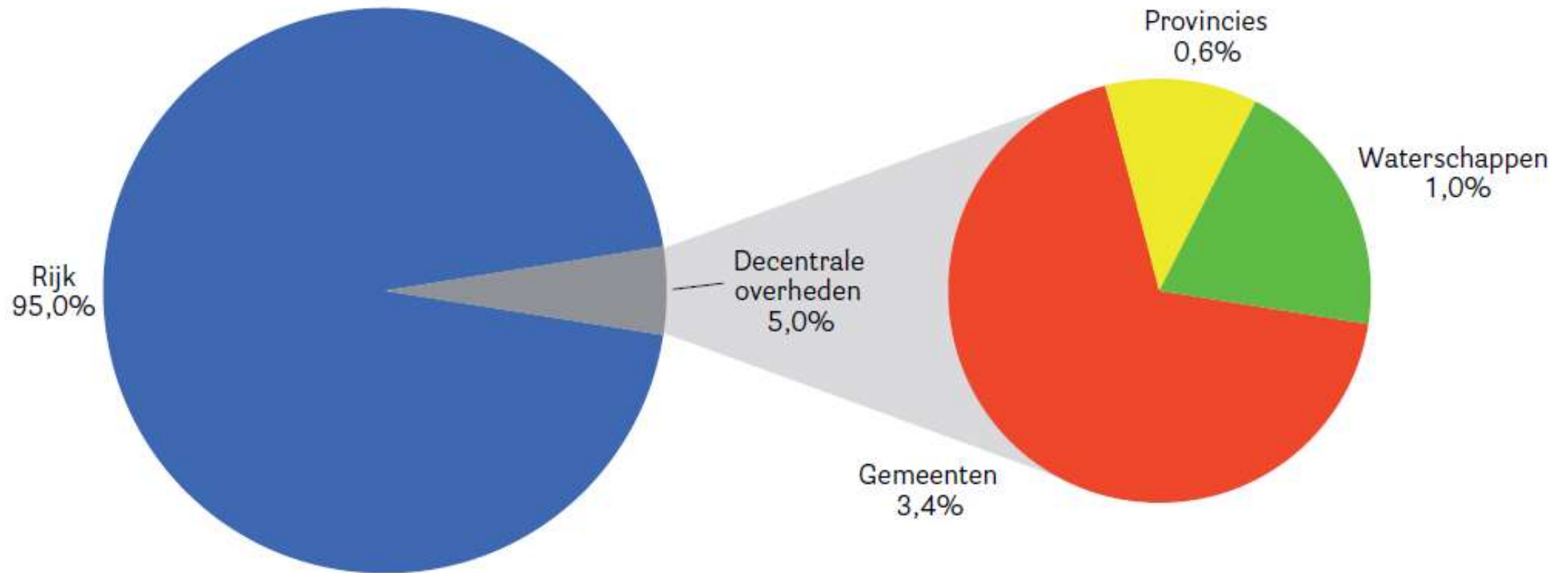

Bron: Coelo
(in euro's)

Belasting- en premieopbrengsten 2017

Bron: Coelo

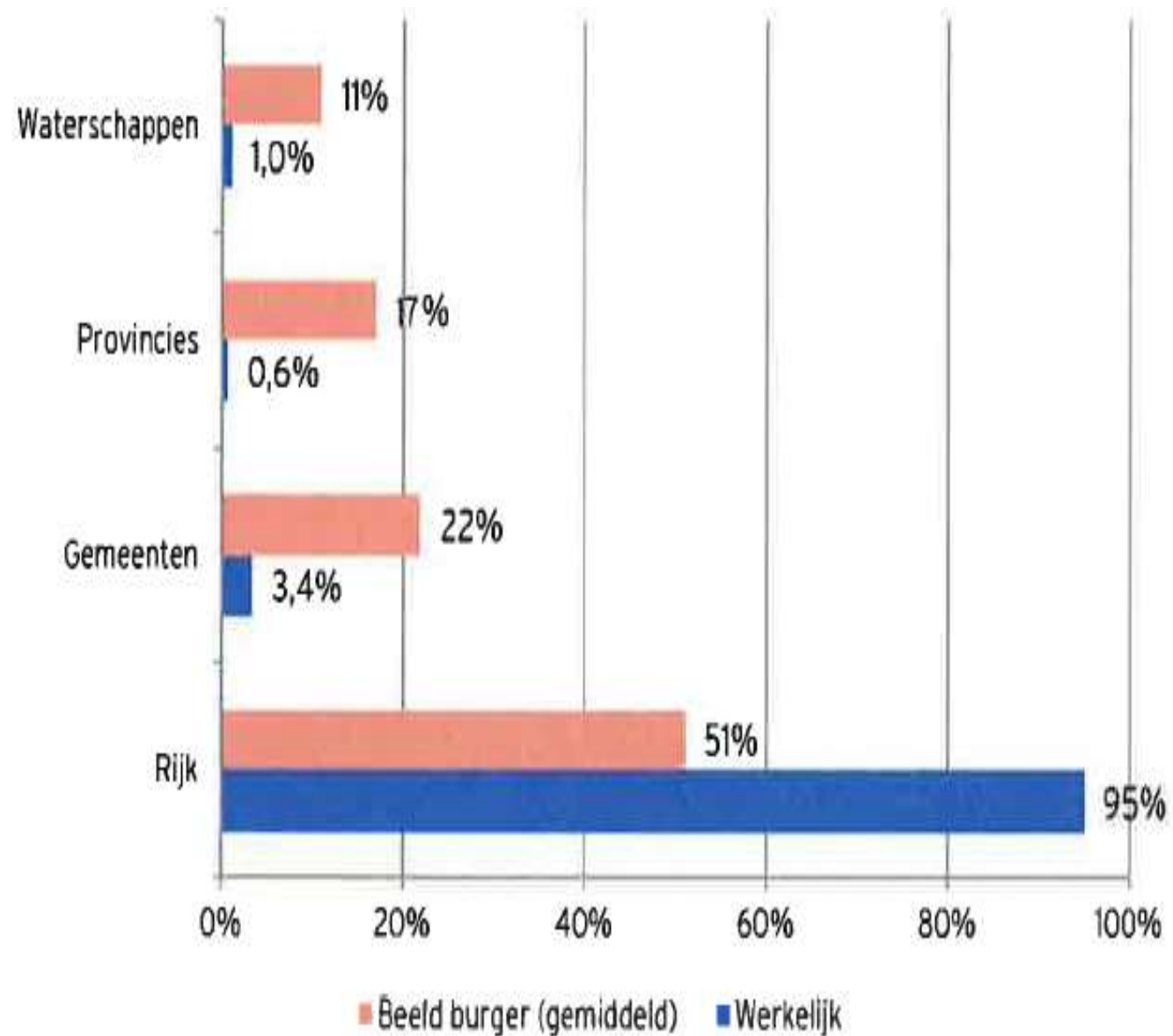

Uitbreiding lokaal belastinggebied?

- Idee: verschuiving van rijksbelastingen naar gemeentelijke belastingen
- Sterkere band tussen bepalen en betalen, er valt meer te kiezen voor de inwoners
- Meer ruimte voor eigen beleid
- Betere opvang van verdeelfouten gemeentefonds enz.
- Nu: belastinginstrument werkt nauwelijks: 1% bijsturing in begroting is 10% bijsturen in belastingen

**Aandeel
overheden in
belastingen en
premies,
perceptie en
werkelijkheid
2013**
Bron: Coelo

Overige eigen inkomsten

- Inkomsten uit voorzieningen/prijzen (bijv. musea, sportaccommodaties)
- Inkomsten uit aandeelhouderschap
- Inkomsten uit bezittingen en eigen vermogen (bijv. huurpacht, grondexploitatie, rente)

NB: overige eigen inkomsten zijn onregelmatig verdeeld over gemeenten en kunnen per jaar sterk variëren

Uitkeringen van het Rijk aan gemeenten

Financiële verhouding

- Wettelijk kader: Gemeentewet en Financiële-verhoudingswet
- Gemeentewet regelt de inkomsten uit eigen heffingen
- Financiële-verhoudingswet vormt kader voor de samenstelling en hoogte van de rijksuitkeringen aan gemeente
- Drie inkomstenbronnen: theorie versus praktijk

Inkomsten gemeenten 2017: totaal € 57 miljard

Algemene Uitkering
16 mld

Integratieuitkering
Sociaal Domein
10 mld

Decentralisatie-
uitkeringen 2 mld

Gemeentefonds
(Rijk)

Specifieke uitkeringen
7 mld

Spec. Uitkeringen
(Rijk)

Belastingen
5 mld

Leges/heffingen
4 mld

Grondexploitatie
3 mld

Overige eigen middelen
7 mld

Onttrekkingen reserves
2 mld

Eigen inkomsten

Specifieke uitkeringen

- Geldstroom van het Rijk naar gemeenten
- Rijk bepaalt omvang én besteding (geormerkt geld)
- Grootste specifieke uitkeringen 2018:
 - Algemene bijstand € 5,9 mrd
- In 1985 ruim 400 specifieke uitkeringen, in 2018 ongeveer 20

Gemeentefonds

- Geldstroom van het Rijk naar gemeenten
- Onderdelen:
 - Algemene uitkering (AU)
 - Integratieuitkering Sociaal Domein
 - Decentralisatie-uitkeringen (DU)
- Beheerders ministers van Financiën en BZK
- Besteding niet gekoppeld aan bepaald doel, dus vrij besteedbaar (niet geormerkt)

Kenmerken algemene uitkering (AU)

- In 2018 gaat het om € 15,5 mrd
- Groei AU direct gekoppeld aan groei rijksuitgaven: 'samen de trap op, samen de trap af'
- Alle rijksuitgaven tellen mee, met enkele uitzonderingen
- Groei van de rijksuitgaven met 1 euro betekent ca. 10 cent voor algemene uitkering.
- Verdeling aan de hand van een complex verdeelsysteem met 60 verdeelmaatstaven

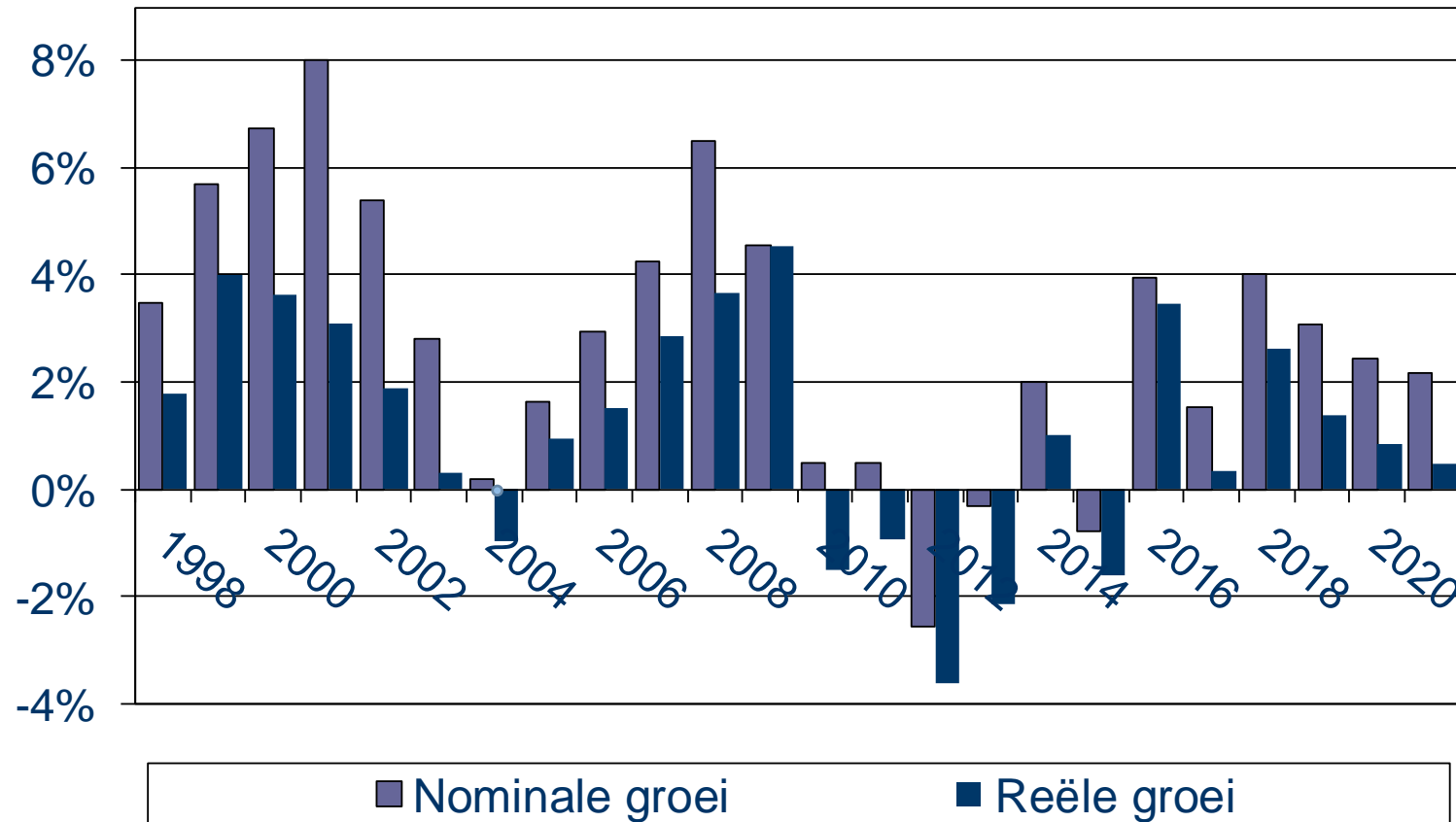
Begrotingsbeleid kabinet Rutte II

	2013	2014	2015	2016	2017	
Uitgavenkader	243,7	254,2	259,5	264,0	266,9	9,50%
Rijksbegroting eng	104,2	107,6	109,3	110,7	111,5	7,00%
Soc. Zekerheid	73,3	76,9	80,2	80,9	80,9	10,30%
Zorg	66,2	69,7	70,0	72,4	74,6	12,70%

Trap op trap af: t/m 2017 koppeling aan Rijksbegroting eng; m.i.v. 2018 aan totale uitgavenkader

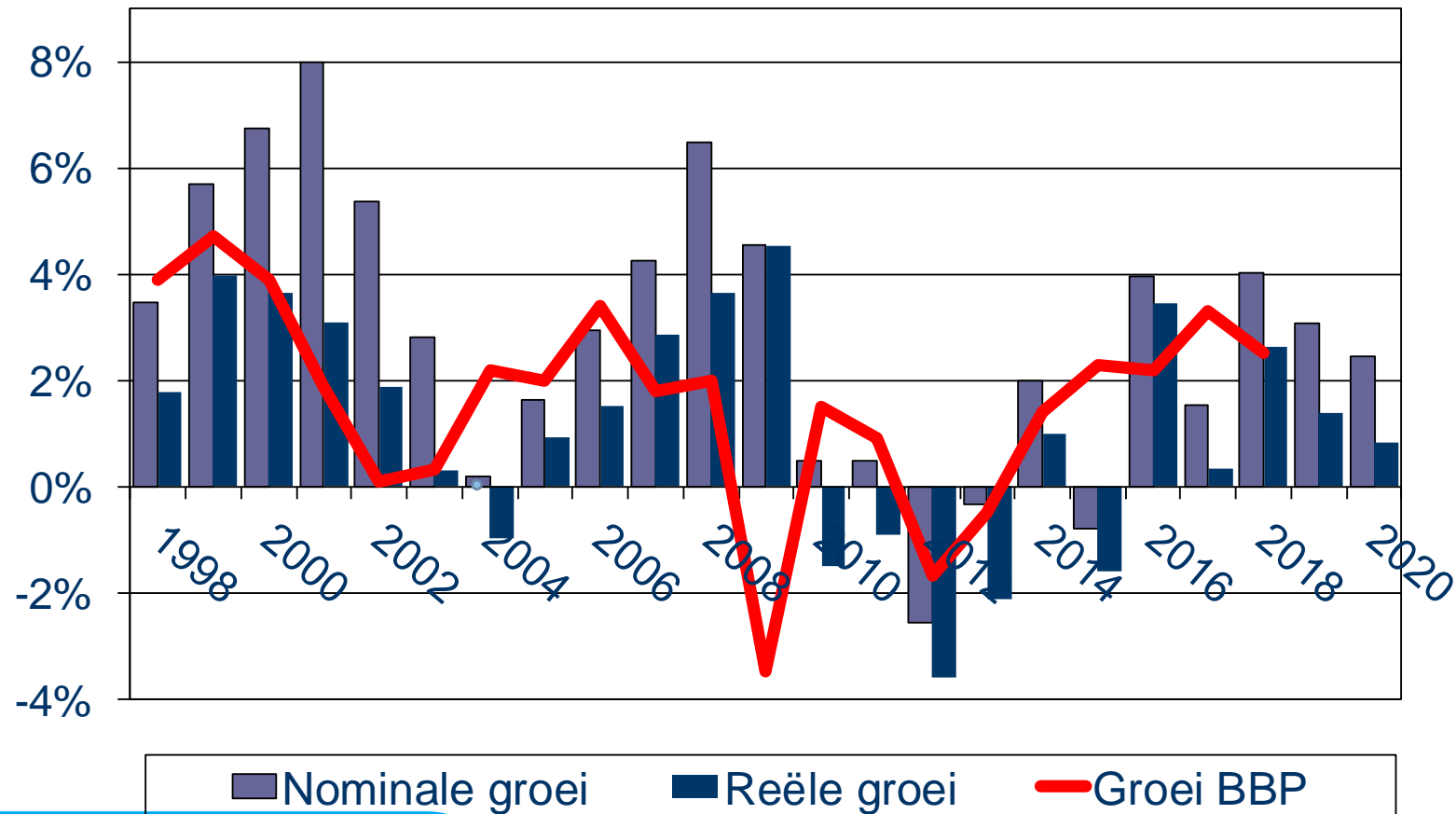
Ontwikkeling algemene uitkering

Nominale en reële accressen

Ontwikkeling algemene uitkering

Relatie met economische groei

Groei AU 2016 – 2021 (1)

Nominaal, groei van jaar tot jaar (in mln euro's)

GF-circulaire	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Mei 2015	637	-50	98	296	34	-
September 2015	647	-33	230	282	324	-
Mei 2016	530	70	206	250	363	181
September 2016	618	188	420	400	429	341
Mei 2017	662	258	670	524	429	391
September 2017	-	190	805	445	445	394
Startnota nov. 2017	-	190	1.124	1.063	1.139	937

Verdeling algemene uitkering

- Gemeenten kunnen bij gelijke tarieven een *gelijkwaardig* voorzieningenniveau bieden
- Model is globaal en kostengeoriënteerd en houdt rekening met OZB-capaciteit en structuurkenmerken ('hoe ziet de gemeente er uit' en 'wat kan de gemeente zelf aan OZB ophalen')
- Verdeling via ca. 60 objectieve maatstaven
- Verdeling wordt af en toe aangepast aan veranderende kostenverschillen

Verdeelmaatstaven AU

OZB (negatieve maatstaf)	Omgevingsadressendichtheid
Inwoners	Lokaal klantenpotentieel
Woonruimten	Regionaal klantenpotentieel
Huishoudens laag inkomen	Oppervlakte land
Bijstandsontvangers	Oppervlakte binnenwater
Uitkeringsontvangers	Oppervlakte buitenwater
Minderheden	Oppervlakte bebouwing
Jongeren	Vast bedrag
Ouderen	Bodemgesteldheid
Leerlingen SO en VO	En ruim 40 maatstaven meer...

Algemene uitkering per inwoner: twee keer top 10

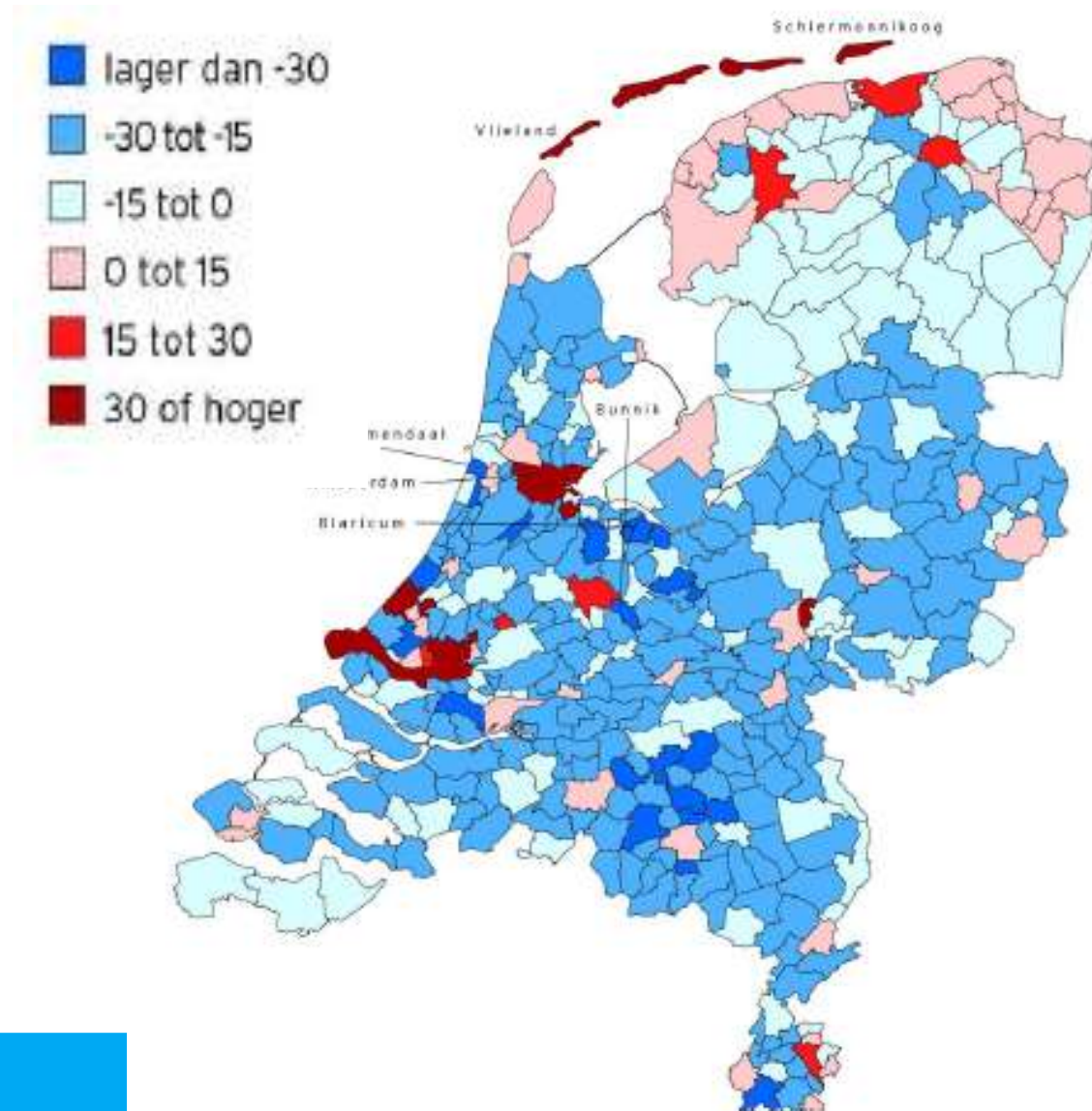
Nederland gem. € 909 per inwoner 2017

Gemeente *)	€		Gemeente	€
Amsterdam	1.553		Blaricum	547
Rotterdam	1.465		Bloemendaal	551
's-Gravenhage	1.418		Bunnik	606
Rozendaal	1.311		Son en Breugel	608
Groningen	1.142		Laren	609
Lelystad	1.127		Waalre	611
Utrecht	1.119		Bunschoten	614
Leeuwarden	1.111		Haaren	616
Schiedam	1.078		Wassenaar	619
Heerlen	1.062		Leusden	621

*) Excl. Waddengemeenten

Algemene uitkering

Procentuele afwijking t.o.v. landelijk gemiddelde

Decentralisatie- en integratieuitkeringen van het Rijk

Kenmerken Decentralisatie- en Integratieuitkeringen (Du's en IU's)

- Het midden tussen een specifieke uitkering en de algemene uitkering
- Goed te onderscheiden binnen het gemeentefonds
- Grootste IU met afstand: Sociaal Domein 10 mrd.
 - Jeugd, Wmo en Participatie elk ca. 1/3-deel
- Eigen verdeling en dikwijls ook eigen groeipad
- Eenvoudige verantwoording in gemeenterekening
- Bedragen zijn herkenbaar, maar niet geormerkt!

Integratie- en decentralisatieuitkeringen (IU en DU's)

IU-Sociaal Domein

Jeugd 3,5 mld
Wmo Begeleiding 2,1 mld
Wmo Beschermd Wonen 1,5 mld
WSW 2,2 mld
Reintegratie oud en nieuw 0,6 mld

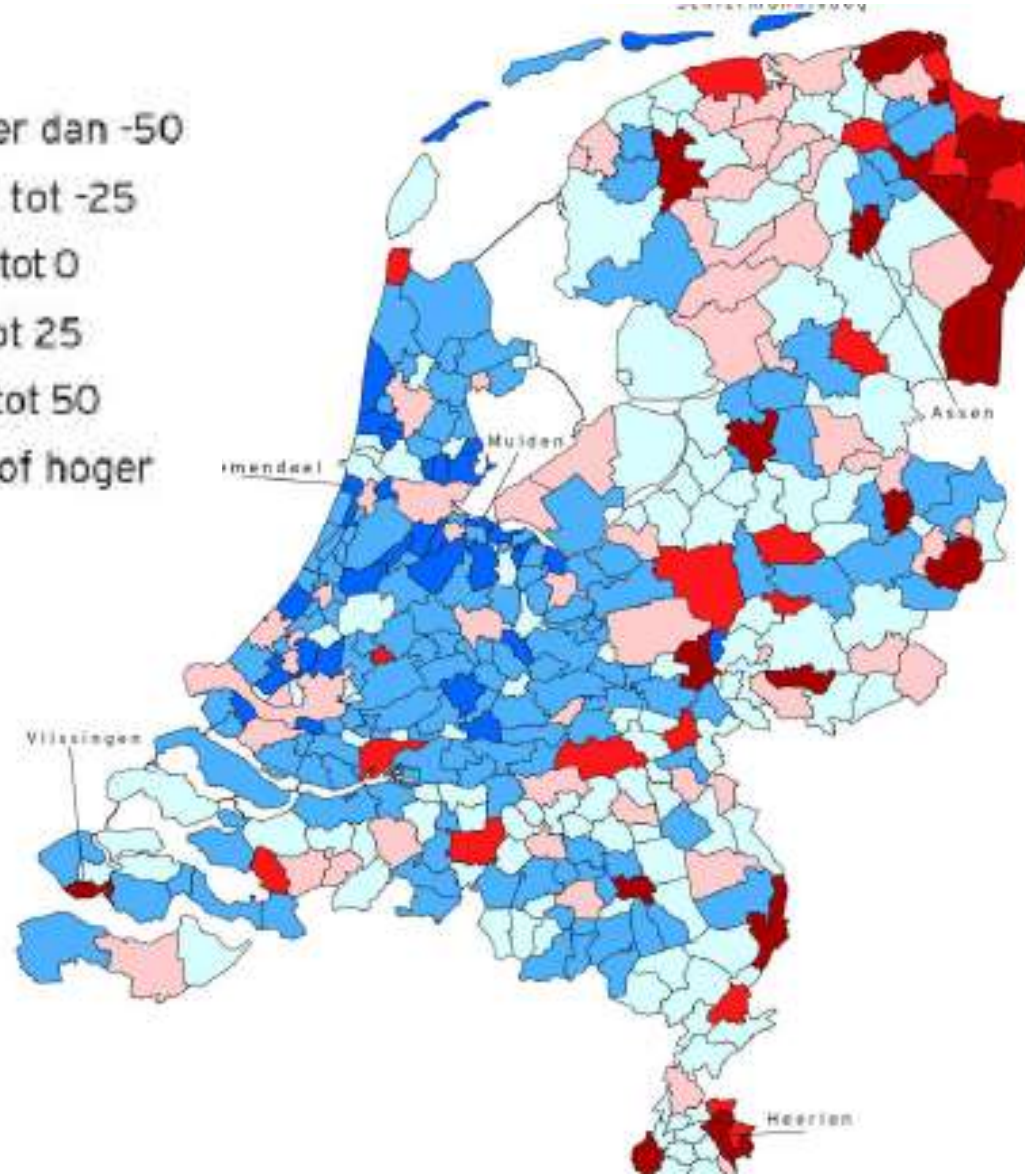
DU's

MO 0,45 mld
VO 0,3 mld
Wmo oud 1,2 mld

IU Sociaal Domein , bedrag per inwoner

Procentuele afwijking van het gemiddelde

- lager dan -50
- -50 tot -25
- -25 tot 0
- 0 tot 25
- 25 tot 50
- 50 of hoger

Sociaal Domein, enkele observaties

- In 2015 en 2016 houden gemeenten geld over op SD
- Beeld verschilt: Jeugd dikwijls flinke tekorten; Wmo ook wel overschotten
- Probleem vooral in de verdeling, minder in totaalbudget SD
 - De huidige verdeling is gebaseerd op oude cijfers
 - Verdeling wordt in 2020 (2021?) vernieuwd
- SD in 2019 naar algemene uitkering; de discussie over indexering verdwijnt daarmee
- Rijk verhoogde eenzijdig loonschalen hulp bij huishouden
- Lastig: in discussie worden verschillende begrippen voor het Sociaal Domein gehanteerd (al dan niet incl. Wmo 2007, incl. bijstand)

Toekomstige ontwikkelingen

Veranderingen in de fin. verhoudingen

Aandachtspunten in “Rekening houden met verschil”.

- Verdeling GF vereenvoudigen, meer transparantie en uitlegbaarheid
- Vergroting stabiliteit gemeentefondsuitkering
- Hervorming gemeentelijk belastinggebied
- Verevenen kosten via regionale structuurkenmerken
- Herzien centrumfunctie in de verdeling
- Aansluiten bij toekomstige opgaven
- en nog zes punten

Regeerakkoord Rutte III

- Accres gemeentefonds op basis van brede koppeling
- Hogere accressen in komende jaren
- Accressen voor een deel bestemd
- Sociaal Domein naar algemene uitkering in 2019
- Oude ad hoc-kortingen Rutte II blijven in stand
- Geen efficiencykorting van 1,5% per jaar (idee CPB)
- Geen opmerkingen over gemeentelijk belastinggebied
- Nauwelijks aandacht voor Rekening houden met verschil